

abecedar

An I.

21 Decembrie 1933

No. 33—35

Exemplarul 3 Lei

400

abeceedar

Ingrijit de

Teodor Murășanu,
Emil Giurgiuca, George Boldea,
Grigore Popa, Pavel Dan, Mihail Beniuc

Seară de Crăciun

Seară de argint, cu șurțul plin de stele,
Ce treci pe drum ca o nevastă de găzdac,
Întoarsă dela Cluj în sanie cu clopoșele,
Trăgând de-o rază printre crengi un inspuzit hamac,

În satul meu să intri 'ncetinel...
Prin porți copiii anină de pe frunți pe zăvoare
Funigei de visare,
În glas le tremură un clopoșel...

Coboară-te la poarta-mi în care mi-a rămas
Copilăria ca o jucărie,
Ori ca un câine adormit în azuriul ceas,
Visând stăpânul dus pe uliță, să vie.

Aruncă-un pumn de stele pe ogradă
Și când va privi mama-afară suspinând
Eu am să fiu în geamul ei o floare de zăpadă
Să-i sărut fruntea vestejită 'n gând.

Betie

Azurul tainic sufletul îmi umple
Cu-o supranaturală armonie
Ce-a rătăcit prin spații ani o mie
Până să simt vibrarea ei pe tâmple.

Plâns pur, înod cântarea lui pe strună
Și 'n mâinile argintate de neant
Desferec zarea ei de diamant
Din visul meu mirat lângă genună.

Sunt ca o apă amețită 'n fum
Desprinsă dela carul toamnei 'n zare —
Indură buza mării 'n variu scrum

Să mi-o îngenuncheze din visare...
Dar eu m'atârî de coada stelelor
Ca Orion cel beat de-un van amor...

Emil Giurgiuca

Fecioara de zăpadă

Îngenunchiat în visu-i, de Irod,
Amorul a 'nghiețat desculț, pe drum,
Omăt tăinuitor de rod
Fecioara se vrea 'n cald nearătat de fum.

Cunună de martir, un cuib uitat,
Căzând, spinos, în cale-i, o înfioară
Și n'o mai văd: e draga-mi o comoară.
Pe casa dânzei cerul a împlântat

Tremurătoare stea, tremurătoare stea.
E semn că se 'mplinește o minune.
Dece mi-e turma oare prefăcută 'n nea
Și florile ucise în pășune?

Doar inima-mi ce crește ca s'o vadă,
De visuri legănată, e o floare.
Aș vrea să simt că-i sângeră 'n zăpadă
Când adorate-i arde 'n cingătoare

George Boldea

Inchinare Duminicală

O mein tag mir si gross
Und so schell mir entführt.
Stefan George

Trăesc Duminicalul în ritmuri largi și solemne, ritmurile poemelor pindarice și hoelderliniene. Acestea cresc, se articulează și se unifică în bolta liniștitoare a repausului duminical, care împrumută existenței tremurul transcendent al unei nostalgii metafizice, cu o privire deschisă spre ceea ce a fost și cu alta așintită spre ceea ce va să vină. E, în această stare, tulburarea înfiorătoare a unui început și a unui sfârșit. Este tăcerea tuturor începuturilor de veac. Prin gestul duminical, proaspăt și nepereche, a început și a sfârșit creația. Prin el, s'au despărțit apele de uscat și s'au deschis porțile de lumină ale zilei a șaptea, când pacea se înalță, gemină cu gândul și cu iarba cerului, din nadir în zenit. În această trecere uriașă, în acest schimb între duhul cerului și sufletul pământului, amândouă învăluitoare și calde încă prin prelungirea rezonanțelor de îngemănare inițială, văd Forma de început, vie și nealterată, a Duminicalului. Privită printr'un singur bob de rouă, această Formă poate întrupa presimțirile Bunevestiri, durerile îndumnezeite ale Nașterii, cântecul eroic al Morții și marele praznic al Înălțării. Prin cea din urmă, trecerea din devenire în ființă, din Ne-formă în Formă, se face prin creșterea luminii în lumină. Este un proces de osmoză și de formare cosmică, de realizare a unității ultime, din care se desprind marile înțelesuri ale vieții, esența ei metafizică. Prin Duminical, „das Gefühl der Feierlichkeit des Lebens“ ajunge la conștiința Totalității. Omul, la acest punct, „își crează un zeu și-i dă zeului un trup“.

Destinul immanent Duminicalului este de a fi trăit în maiestatea severă a Solemnității. Asceza misticilor, entuziasmul disciplinat al liricilor, ethosul moraliștilor, melosul muzicalilor, monumentalitatea sau picturalul plasticienilor, în zodia Duminicalului, sunt străbătute de nostalgia Dumnezeirii, de întreg cântecul de jale al unui paradis în destrămare. O destrămare seacă și conștientă, care poartă în ea puterile generatoare de alte orizonturi, mai largi și poate mai străvezii. În acest proces cu două fețe, una de irosire și alta de ascensiune formatoare, una de desfrunzire în suprafețe și alta de creștere verticală, gestul hieratic al Demiurgului, petrecut odată, răspândește încă parfumul care „preschimbă inimile 'n flori“.

Este o betie a Duminicalului, trăită în dimensiuni cuprinzătoare uneori până la desmărginire, nuanțată cu tristeți și nostalgii, prinse doar în tremurul diafan dintre moarte și vis a după-amiezilor grele de semne prevestitoare. Este o frenezie vitală stăpânită și eliberată, în care se vânzolesc reduși cu totul la rezonanțe interioare, gemenii elanurilor viitoare, care vor deschide perspectiva proaspătă a înoirilor. Pe acest plan, Dionysos înfrățit cu Apollo se ridică în limpezimea fără moarte a Olympului. Acuma nemurirea se întrupează, iar trupul se eternizează. Cântecul zilelor se varsă în cântarea nețărmurită a Zilei, amiezile rășfrâng singurătăți de zeu nostalgic, noaptea multiplică vuetul soarelui, iar Viața, împlinită și generoasă, se revelează în Moarte.

Fie ca această „Inchinare Duminicală“, scrisă pentru cel mai mare Mort al anului, Stefan George, să-și tremure lumina de sfârșit dincolo de Viață și de Moarte.

Grigore Popa

Documente pentru istoria lui Solomon Bogdan

În acest caiet al lui Solomon Bogdan e o foaie volantă, ruptă pe semne dintr'un alt caiet pe care nu l-am găsit. E un fragment dintr'un poem cu titlul „Șarpele“. Posed din el mai multe frânturi, nu însă destule, pentru a reconstitui poemul în întregime. După cât se pare, acesta e începutul. Il reproduc, pentru oarecare asemănări ce le are în fond cu restul caietului.

„A fost odată un șarpe de metal, pe trupul cald al unei fete vii, încolăcit pe trupul ei ca pe un măr cu poa-

mele de aur, ca pomu 'n care sta lâna de aur, în basmul vechiu, argonautic. Și-atâți viteji și-au încercat norocul, să fure merele de aur, să le fure. — și câți n'au fost mușcați de șarpe, de-un șarpe rece de metal. Oh mulți viteji! Otrava șarpelui metalic i-a otrăvit și au murit. (Ce dulce-i moartea cu otravă!) Veninul șarpelui metalic era mai dulce decât mierea, și mierea lui, cei ce-o gustară n'au vrut mai mult să mai trăiască. (Ce dulce-i moartea cu otravă!)

Și a venit odată un băiat ce nu voia să creadă în poveste. Un șarpe rece de metal cum ar putea să muște oare? Vai, mușcă rău, otrava lui ucigătoare câți au gustat-o, au murit! Băiatul sta și nu credea. Și ispitit de gândul morții, de gândul morții și-al iubirii, privea la șarpele metalic, pe trupul cald al unei fete, încolăcit pe trupul ei, ca pe un măr cu poamele de aur, ca pomu 'n care sta lâna de aur în basmul vechiu, argonautic".

*

Caietul conține un fel de ziar, neregulat condus, subiectiv scris și amestecat cu note despre Bergson și Descartes și cu deseme, în deosebi portrete și caricaturi, fără valoare artistică. Ziarul l-a condus Solomon Bogdan pe vremea când era student, probabil în ultimii ani de studiu, când luase început dragostea lui pentru Mili Radu. Aproape toate aceste fragmente de jurnal, cum e mai bine să le numesc, poartă luna și ziua, mi-a fost însă imposibil să dau de anul exact al originii lor. Cred totuși că se plasează între 1926 și 1930. Redau câteva pasagii în ordinea lor consecutivă,

24 Noembre. — Nu știu dacă în viața sa interioară fiecărui om are un mic sanctuar în care nu lasă niciodată să pătrundă pas strein, — dar sunt sigur că pentru cei ce-l, au e însuși miezul vieții lor. E altarul ce nu poate fi profanat de mână sau de ochi străin și pe care tu, preotul propriei tale vieți, aduci jertfă inima ta. Idolii acestor altare ascunse sunteți voi, femeile, ori poate un substitut al vostru — arta, știința

*

E confuz ce am spus? Nu face nimic. În schimb e adevărat și chiar dacă nu ar fi adevărat decât pentru mine, tot adevărat rămâne. Undeva, acolo între gândurile și visurile mele, e un loc tănuit, un mic sanctuar în care eu aduc ofranda celor mai scumpe gânduri pentru mine, idolului meu. Acel idol ești tu. Tu, Mili, ești idolul meu, iar eu sunt adoratul tău. Tu ești un idol rău, tare rău și neîndurat, iar eu sunt un adorator barbar, barbar de tot" . . .

Urmează câteva pagini în acest sens, destul de banale și fără nici o variație. Apoi în primăvara anului următor:

12 Martie. Ochii tăi erau nespuse de frumoși. Și, vicelan, șarpele blestemat, șarpele rece de metal, se încolăcea în jurul trupului tău cald. Oh! veninul șarpelui . . . Mai simt sărutul lui otrăvitor pe buze. Și trupul tău, trupul tău svelt ca o trestie subțire, vai cum l-aș fi rupt. Păcat numai că trestiele toate sunt adânc înfipite cu rădăcinile în mocirlă. Și eu care îmi închipuiam că poți smulge o trestie din baltă și totuși ea să rămâie vie! Ce nebunie. Eh! o lecție scumpă, dar o lecție bună. Acum, te devoram cu ochii, bestia din mine devora cu ochii o bestie, o altă bestie. Dar amicul meu Satan, bunul meu amic, era cu mâna pe umărul discipolului său întors pocăit de pe calea pierzării. Maiestru nu mai vrea să-și lase elevul în țspită.

13 Martie (Vineri). — Prietene Satan, bunul meu prieten, nu mă părăsi, pentru că de încep încă odată același joc, sunt pierdut. Indiferent că vor fi sau nu satisfăcute dorințele ce ard în mine ca niște focuri blestemate, — dar simt că mă pierd. Barierele rupte dintre cele două lumi, dintre lumea perfectă a visului și realitatea infectă, eu singur nu le mai pot restabili. Numai mâna ta ar putea reface stricăciunile. Altfel, mă simt ca discipolul lui Goethe care a deslănțuit spiritele și nu le mai poate stăpâni. Visurile năvălesc ca niște roiuri sălbatice de albine și se amestecă printre lucruri, și nu mai știi care e lucru și care e vis. Albinele au gustat din florile otrăvite ale reali-

tății și le-a venit gândul să stoarcă miere din otravă. Ce nebunie, Să stoarcă miere din otravă. Când știi bine că visul e vis și nu poate fi țesut din noroi; când știi că vulturii planează în azur, și cotețele vieții sunt numai un mijloc pentru visul lor de libertate; când știi bine că arta nu se face îmbătându-ți simțurile cu mirosul cârnii feminine, că femeia nu poate fi decât un mijloc, niciodată un scop, și că renunțarea e sarea marilor creații, o renunțare de bună voie, împotriva dorințelor reveriilor estine, când știi toate acestea și să nu te poți înfrâna! Ce barbar destin! Stău ca un om jintuit de o stâncă și trec prin fața mea visurile caravană și se pierd în pustiu. În deșerturile fără margini ale nimicniciei. Sunt ca nenorocitul mușcat de șarpele cobra, care nu mai vrea să fie vindecat, centru că veninul șarpelui e dulce. Ori ca acei orientali, pătimiși ai opiului, care-și dau seama de sfârșitul ce vine cu visuri de spaimă și totuși nu pot să reziste ispitei. Mă sbat și mă lupt și mă tem de dezastru. Și viu la tine, cum a venit la plâsmuitorul lumii fratele Lucifer, cu glas rugător, sătul de toate, însetat numai de iubire:

Reia-mi al nemuririi nimb
 Și focul din privire
 Și pentru toate dă-mi în schimb
 O oră de iubire.

Dar tu nu mă asculta. Pentru că deși doresc gura dulce, gura de foc a unei fete, vreau să trec prin ispită ca Ulisse printre Sirene. Și pentru aceasta am nevoie de sprijinul tău, înțeleptule Satan, am nevoie de învățul tău, bunul meu prieten. Tu știi că eu nu caut clipa căreia să-i spun să oprească; tu știi că eu sunt frământat de aceeași patimă ca tine, patima pentru care tu ai fost isgonit din ceruri, patima de a ști.

Și acum, acum tot acest vis de artă și știință nimit de setea de-a iubi și a fi iubit! Să renunț la vis pentru o clipă ce zboară. Nu, niciodată. Satan, pune mâna pe umărul elevului tău și nu-l lăsa să se precipite în abisul pe care voia numai să-l cunoască.

(Uite că am vrut să scriu o pagină de tărie, și ispitele mi-au eșit în cale și a trebuit să fac o rugăciune).

ROU CLUJ / Central University Library Cluj

Pe o întindere de 20 de pagini urmează o comparație între „Cogito” al lui Descartes și „Intuiția lui Bergson. Apoi continuă jurnalul. Altă dată însă, continuarea precum și analiza confuziilor și contradicțiilor din aceste pagini.

M. Beniuc

Îngerul morții

— Ne chiamă pe zări mohorâte muntele spân,
 frate ce culci noaptea albă 'n căpițe de sân...
 Șerpții 'n adâncuri răsuflă cântarea zilelor lungi;
 s'adapă zăduful în apa răsfrântă în dungi.
 dăinuie veacul în peșteri pustii...
 — Nu vii?

Latră prelung, spre înalt, câinele sur;
 oaia bălaie scutură clopot cu sunetul dur
 în valea dosită, cu iarbă cărunță...
 — Frate cu băț înflorit vino și 'nfruntă
 în munte de piatră pustiul zilelor reci,
 cetate de taină, cu strâmbe poteci,
 vino și treci!...

Radu Brateș

Cărare

Cărarea asta duce'n rai
 și-o urcă pâlcuri de sulcină
 dorințe triste de emai
 în mici rădvane de lumină.

Și-o sue cântul, heruvim
 cu tâlpi de rouă și lăută.

Ci drum de ștevie și pelin
 coboară 'n inimă cucută.

Radu Gyř

Emile Meyerson

În gândirea contemporană, figura maiestooasă a lui Emile Meyerson, trecut zilele acestea la cele eterne, apare ca o energică afirmare a intelectualității echilibrate, în mijlocul unui haos de directive ale „modernismului” impresionist, care dela viguroasa critică a lui E. Boutroux, s'a pierdut în consecințele pragmatiste ale antiintelectualismului bergsonian, influențând toată filosofia europeană, cel puțin, dar, în special, întreaga manifestare a gândirii franceze.

Născut la 1859 în Polonia, se asimilase, de mai bine de un sfert de veac, vieții parisiene, și originea sa dintr'o familie rabinică, întocmai ca și a lui E. Durkheim, sociologul, nu l-a împiedecat să devină cel mai mare filosof al științei, în Franța. Cu o incomparabilă erudiție în domeniul desvoltării științelor pozitive și al filosofiei în genere, Meyerson, dacă n'a fost un ilustru profesor sau academician, ceace nu e totdeauna semnul adevăratei nemuriri spirituale, va rămâne, un profund spirit critic, un neîntrecut savant, un mare scriitor, și, desigur, un gânditor care a oprit gândirea franceză contemporană în rostogolirea pe panta misticismului, unde încetează atât știința cât și adevărata filosofare. Și... probabil că acest merit nu e unul dintre cele mai puțin însemnate. Ca putere de sinteză critică, Meyerson nu-și află în zilele noastre egal, decât în filosoful german Oswald Kulpe.

Meyerson a scris, ca număr de volume, relativ puțin: *Identité et Réalité*, (1907) *De l'explication dans les sciences*, 2 vol. 1921, *La déduction relativiste*, 1925, *Du cheminement de la pensée*, 3 vol. 1931 și foarte recenta scriere, *Réel et déterminisme dans la physique quantique*, prefăcută admirativ de celebrul fizician Louis de Broglie.

Este de mare interes pentru orientarea critică în problemele contemporane de filosofie și ale filosofiei în genere cunoașterea operei lui Meyerson. Noi am dori ca cel puțin capodopera sa „*Du cheminement de la pensée*” să fie serios studiată de tinerii noștri, prea aplicați spre susururile antiintelectualismului, și suntem convinși că, pentru cei ce filosofarea este, cu adevărat o preocupare, studiul acesta va fi revelator și reconfortant.

Meyerson este un critic al cunoștinței, un *epistemologist*. Problema fundamentală a gândirii sale este cea a funcțiunii logice a cunoștințelor științifice. Rostul științei e să cunoască *realitatea însăși*, (nu fenomenele, adică aspectul aparent în experiență al realității), să o explice. Știința e realistă. Ea nu este un studiu utilitar, cum cred pragmatistii, nu are în vedere imediat folosul practic, succesul sau acțiunea, ci e un act logic desinteresat, o speculație ideologică în sensul bun al cuvântului, care urmărește numai o singură țintă ce-i este proprie: înțelegerea realității; dar tocmai prin această caracteristică, știința nu se deosebește de filosofie. Singura deosebire constă în rezultatul adus de diviziunea muncii, care a silit pe gânditori să-și limiteze porțiunile cercetării și să se specializeze pe terenurile lor, mai îngrădite. Spiritul filosofic este comun filosofilor ca și oamenilor de știință, care, prin forța lucrurilor, trebuie, de dragul explicației să depășească „postivismul”, evadând în domeniul mai vast al meditației ce se ridică peste fapte. Căci a explica, înseamnă a reduce un fapt la condițiile sale determinante, a-l identifica cu ele și a șterge astfel impresia de nouitate aparentă pe care o dă orice lucru neînțeles. Știința folosește în explicațiile sale *legile și principiul cauzalității*. Cele dintâiu exprimă succesiuni empirice și regulate de fenomene, pe când principiul de cauzalitate este aspirația cea mai adâncă a spiritului nostru, cu ajutorul căreia reușim se stabilim legătura reală dintre porțiunile realității, determinarea lor reciprocă, adică să surprindem fondul real al lucrurilor. De aici rezultă pentru concepția lui Meyerson însemnătatea determinismului, așa de criticat de iluștri înaintași, ca Boutroux sau Bergson, precum și funcțiunea sintetizantă a gândirii filosofice. În procesul de identificare a realității de către gândire, mintea noastră întâmpină rezistența lucrurilor, astfel că știința nu izbu-

tește, în cele din urmă, să epuizeze natura. Stabilirea cauzelor face deci cu puțință, prin identificarea necunoscutului cu cunoscutul, a complexului cu simplul și a lucrurilor mai vechi cu cele nouă, — unificarea diversității fenomenelor și depășirea simplelor constatări. Reducerea diversității la unitate e deci, contrar credinței bergsoniene, posibilă și necesară, atât științei cât și filosofiei. Ceva mai mult: procesul de identificare și de unificare este esența actului de gândire! El e totodată și funcțiunea logică a științei dar și esența filosofării. Prin aceasta pragmatismul, intuiționismul și pozitivismul propriu zis și-au pierdut ori ce suport. Spre a definitiva aceste constatări, Meyerson urmărește procesul cunoștinței în toate domeniile de afirmare a spiritului nostru.

Din aceste două preocupări au rezultat cele două scrieri în care Meyerson pune problema filosofiei sale în general — *Identité et Réalité* — și cercetează metodele și procedeele de investigație și de explicație în științe — *De l'explication dans les sciences*. — Iată însă că transformările îndrăznețe aduse de ipotezele nouă din științele fizice, dădeau impresia că vom asista la o prefacere totală a conceptului realității, a imaginii pe care știința ne-o duduse despre realitate. Este un bun prilej pentru vechiul chimist Meyerson de a cerceta nouile aporturi și în special teoria relativității, la lumina epistemologiei; ceea ce și face în lucrarea „*La déduction relativiste*”. El caută să arate din analiza deducțiilor relativiste, că nouile cuceriri științifice se bazează de fapt pe aceleași procedee logice și pe aceleași temeuri de cunoaștere, cunoscute în știință, dar care sunt de fapt datorite mersului normal al gândirii omenești. El accentuează din nou ideea sa scumpă, de la baza scrierilor sale anterioare și care va forma temelia operei sale fundamentale de teoria științei:

Din cauză că introspecțiunea directă a procesului de cunoaștere (în experiența internă, psihologică), prezintă greutăți mari, e preferabil pentru teoreticianul cunoștinții să observe operațiile intelectului, urmărindu-le mai lesne în realizările diferitelor științe. Un punct de vedere pe care Epistemologia l-a afirmat cu succes și la alți gânditori, dar care pentru filosofia franceză este neașteptat, mai cu seamă că la Meyerson însuși pericolul psihologismului epistemologic părea de neînălțurat, uneori. Acest punct de vedere ne scutește de a confunda geneza psihologică a gândirii cu funcționarea ei logică în procesul de cunoaștere, din știință. Pe epistemolog nu-l interesează de cât lăaturalnic cum se naște gândirea științifică, ci mai ales care sunt procedeele valabile ale gândirii științifice, în drumul gândirii spre realizarea adevărului. Deși acest deal doilea aspect al gândirii este cel urmărit constant de scrierile sale, Meyerson nu reușește totdeauna să-l contureze suficient și ai, adeseori, impresia că teoria cunoștinței la dânsul este contaminată de un ușor psihologism. (Ex. *Cheminement*... I, pp. 9, 10 și urm.)

În marea lui lucrare epistemologică (*Cheminement*), Meyerson ilustrează, cu o erudiție strălucită și cu o logică ascuțită, că în toate domeniile spiritul urmează același drum de unificare a diversității datelor realității; dar în cupele gândirii nu se pot cuprinde raționalizându-se, integral, toate aspectele realității, ci rămân unele falduri ireductibile față de eforturile rațiunii, acele „iraționale” în fața cărora înțelegerea noastră se oprește. La baza acestui act de sinteză mintală este faptul că lucrurile se comportă ca și conceptele noastre mintale, cu ajutorul cărora noi raționăm; ceea ce face ca raționamentele noastre să nu fie eforturi deșarte și desnădăjduitoare. Dacă activitatea ar fi iluzorie, omenirea ar fi renunțat dintru început, desigur, la această operație, ce pare atât de supărătoare pentru antiintelectualiștii de azi. Vorba lui Herbart: „suntem închiși cu totul în ideile noastre și tocmai de aceea ideile sunt chemate să decidă despre natura reală a lucrurilor”. Postulatul fundamental al gândirii științifice și al filosofării este deci raționalizarea realului. A înțelege ceea ce există sau se petrece pe lume, înseamnă a arăta că datele realității sunt necesare; ceea ce consistă a do-

vedi legătura causală (necesară) între lucruri și fenomene. Prin acest postulat pus la temelie construcției gândirii, Meyerson ia atitudine precisă împotriva tuturor directive-
lor iraționalismului contemporan, și, dacă el admite existența acelor „irationale”, nu le lasă însă pe seama științei sau filosofiei, care în procesul de identificare se bizue numai pe forța sintetică a rațiunii. Pentru a pricepe procesul identificării la Meyerson, se impune să arătăm că pentru el există o simfonie perfectă între conceptul de *cauză* și cel de *rațiune* (temei ontologic), lucru pe care teoria cunoștinței îl consideră foarte discutabil și care pune sub cau-
ție realismul epistemologic al acestui gânditor. Identificarea voită a *temeiului* cunoștinței cu temeiurile existenței, poate duce la identificarea Epistemologiei cu Metafizica, așa cum se întâmplă la Bergson, de care Meyerson, cu toată fereala, se apropie aici! Totuși, faptul că rațiunea află multă opoziție din partea realității în procesul de cunoaștere, și, fiindcă cunoașterea este un act de identificare, nerealizând nici când o *identitate* complectă, pentru că Meyerson nu determină nici într'un fel natura realității pe care gândirea o identifică, oprindu-se, prudent, la malul prăpăstios al metafizicei, sistemul său oferă aici o „breșă”, pe care criticii o vor utiliza desigur din belșug! Consecințele acestei constatări, nu e locul să fie cercetate aici...

Totuși se poate spune: dacă ștergerea dualismului gnoseologic, prin sinonimizarea celor două „rațiuni” nu cumva implică ceva mai mult de cât un postulat epistemologic, atunci ea poate cauționa prudența prin care acest filosof oprește în fața impedimentelor „irationale” gândirea să epuizeze complect realitatea; vreau să spun că această sinonimie ne face să întrebăm dacă nu cumva între gândire și realitate este nu numai un proces de identificare în activitatea cunoașterii, dar chiar o identitate de natură... Se găsesc în paginile lui Meyerson paginii care pot justifica această neliniștitoare chestiune, cu atât mai mult, că antipositivismul său poate fi alterat de o vădită înrăurire a lui Hegel, Spinoza și... pozitivismul... bergsonian!

Dar, dacă realismul este afirmat de însuși filosoful nostru, dacă se poate spune că identificarea diversității realului se face în abstract, Meyerson este amenințat și de afinități cu idealismul, atunci când admite o altă sinonimie; a *abstractului* cu *generalul*, ceea ce poate face să credem că identificarea este operația care duce la sinonimizarea realului cu raționalul și nu este un raport între doi factori, din care unul rămâne real iar celalalt este de natură ideală... adică s'ar putea crede că avem a face cu o *imantizare* a realității în gândire, prin ștergerea eterogeneității factorilor cunoștinței. Dar aceste cunoștințe ale tezelor discutate nu se realizează în cuprinsul cugetării meyersoniene, pentru simplul motiv că nici el însuși nu rămâne fidel sinonimiilor de care e vorba, ceea ce de altfel nici nu se poate. Este aici, totuși o trăsătură prea comună a multor sisteme filosofice de azi, de pildă cu epistemologia școlii filosofice din Baden, eroare care duce la grave neînțelegeri. Nu avem cum insista asupra amănuntelor în care gândirea lui Meyerson se profilează, desăvârșindu-se. De aceea ne oprim, cu regretul de a nu fi arătat cum sunt trecute la lumina criticii filosofice domenii ca: logistica, fizica nouă, psihosociologia primitivilor, matematicile, și toate celelalte științe, — pentru a dovedi drumul — unic al gândirii pentru cucerirea adevărurilor. Această defilare savantă și atrăgătoare, devine nespuse de instructivă și pentru omul de știință pozitivă cât și pentru filosof: ea precizează necesitatea criticii filosofice a cunoștinții pentru orice gânditor care se respectă. Ea arată, odată mai mult, că cercetătorul care nu cunoaște filosofia științei sale, poate fi un anahronist romantic — ceea ce, din nenorocire, la noi e regulă. Poate fi un erudit cu sacul, bușit de mărunțișurile strădaniei sale, — ceea ce iar este caracteristic „academismului” mușcăit din Orient, — dar nu va fi, cu nici un preț, adevărat om de știință! Insist asupra acestor lucruri, pentru că în țara aceasta filosofia este Cenușăreasa nenorocită și oropsită din poveste. Istorismul și filologismul, care a

presidat la începutul culturii moderne românești, ca și la întemeierea Academiei noastre, trebuie să înceadă de a mai falsifica cultura românească. A fi gânditor înseamnă ceva mai mult de cât a răscoli trecutul și a deslega șaradele misterioaselor cuvinte moștenite din strămoși! Istoricismul a ucis la noi spontaneitatea de gândire și a făcut posibilă desprețuirea filosofiei în folosul bucherelor. Cine nu crede aceste lucruri, cine se supără, simțindu-se atins, să scuze constatarea; dar să binevoiască a citi un capitol din Meyerson — găsesc și filologii capitele pentru ei, — spre a vedea ce înseamnă a filosofa și a cunoaște în acelaș timp știința pozitivă! Acesta e și motivul pentru care cred că lucrările lui Meyerson trebuiesc studiate de tineretul nostru cult, dela care așteptăm, cu mari speranțe, purificarea spirituală a culturii românești.

Romul Demetrescu

Fulgi

Intâi: șoapte albe, amintiri scuturate,
fluturi osteniți, bucurii din trecut,
sărutări reci pe buze arse de lut;
degete de Heruvimi, pe răni însângerate...

Apoi: o imensă maramă de lumină
în care, trandafirii și măceșii înfloresc la fel;
și 'n care cei de sub pământ sau din castel,
apar aidoma de mici, de negri și meschini...

Și seara: vii tu fluturare solemnă, pe morți să-i impeci:
și pe cei cu mausoleu și pe cei fără cruci
pierduți în necuprinsa noapte te duci,
îi acoperi cu argint din stelele tale reci...

Ion Focșeneanu

Stih de veghe

Tăcerea bate 'n tâmpla nopții — cum un ceas, —
Stâlpiri de desnădejde și înfrângeri,
Când pe peronul sufletului sună pas
Fluturarea despletită-a unei plângeri.

Tristețile pun gândului peceți de lut, Library Cluj
Între sprincene scrijilă durerea semn,
De arc de liniști — tremurând durut —
Cadavrul lumii spânzură solemn.

Pe muchiile zării, năluciri și ore
Siluetează dur singurătatea; —
Troznește cerul presimțiri sonore
În dricul nopții — clătînând cetatea...

Pavel Nedelcu

Paul Ganguin

Numai cine a citit Trilogia lui Eschile, va înțelege hellenismul profund al viziunii Ganguiniene. În dramele lui Eschile, furiile, spiritele și zeii nu constituiesc nici-o irealitate față de personajile vii. Justificația lor e aceea a unui sunet într-o arhitectură muzicală. Realitatea lor e muzicalitatea lor. Atmosfera dramei grecești disolvă realul într-o armonie superioară.

Ganguin e un mediteranean tocmai prin acest simț real al irealului. În pictura lui nu există acel contrast romantic de figuri, care face ca elementul „ireal” să pară „deus ex machina”. Nicăeri melodramaticul unei „Schimbări la față” Raphaeliene: pentru dânsul viziunea pură este o realitate chiar în intuirea suprarealului. Acest simț, real al fantasticului se manifestă mai ales în comparațiile sale sintetice de „viziune în viziune”, unde visul și cel care visează, sunt reprezentați deodată. În „Tobia și Ingerul”, și mai ales în „Manao tupapou”, capul straniu al spiritului cu ochii lichizi și lungi, e un simplu fapt, o realitate nu mai puțin importantă, nici mai accentuată prin procedee tehnice, ca nudul care o visează.

Planul faptului de vis — planul visului de fapt — este ceea ce realizează Ganguin. Nu uzează de nici-un joc ambiguu, de nici-un clar-obscur, prin care vibrația lumi-

nei muribunde, bănuiala unei culori mai mult întrezărite, decât văzute, ar tremura, învăluind figurile într-o atmosferă de vis — nu. Miraculosul lui Ganguin reese tăios și clar, pozitiv și real — acesta este miraculosul său. Culoarea sa nu se topește în nuanțe: se oprește brusc. Linia e hotărâtă, lumina e o masă decisă ca și umbra. Viziunea sa e o realitate echivalentă cu Realul. Ganguin nu întrezărește, ci vede, nu insinuiază, ci poruncește. Sobrietatea și deciziunea în compoziție o ducе la acea strictă dependență de o axă generală, pe care numai arta mediteraneană a observat-o în unele epoci, riguros. Totuș, pictura sa nu are acea armonie strict și exclusiv interioară, spre care tindea arta hellenă. Architecturalismul său strict, deși cu o valoare intrinsecă, nu rămâne închis numai în sine. Degaje sugestii superioare. Dincolo de reprezentare, semnele plastice luate în sine simbolizează, pe deoparte, ceea ce reprezintă, pe de altă parte, esența obiectului reprezentat — realizarea plastică e puncta care leagă figura cu infinitul. Ca să fiu mai bine înțeleasă, avizez la „Pastorale Tahitienne“. Conținutul pur e motiv — plastic al tabloului, atmosfera stranie de vis, pe care o degaje, sunt în dependențe de subiectul, de care sunt totuș simbolizate în primul plan. (Întrebarea care se ridică este aceea, dacă ar fi posibilă o pictură în sens invers: figurile să simbolizeze altceva, decât ceea ce realizează conținutul emotiv. Da, e posibilă. Să ne gândim numai la pictura religioasă din epoca barocă).

Interdependența abstractă a liniilor e atât de complexă, atât de independentă, atât de expresivă în sine, încât reprezentarea figurată pe care o degaje în primul moment nu e decât un simbol pentru intrinsecă cloromatică și liniară, calitatea emotivă, într'un cuvânt, a ultimei analize. Elementul plastic și cel figurativ se presupun și se simbolizează reciproc; dar cu primăria Simfoniei sensibile.

Viziunea, pură și luminoasă intuiție oceanică, își găsește forma în curburile palmierilor, în faptul norilor lucioși, în bronzul auriu a formelor onduloare, în împlinirea florilor în masa vie a umbrelor, în verdele crud ca deșteptarea, ale câmpiilor. Își găsește o formă în suprafața figurativă dar nu o formă definitivă, de aceea rămâne un simbol, care, neputând cuprinde în sine toată complexitatea armoniei sensibile, se disolvă ușor în esența emotivă. O altă latură a simbolismului Ganguinian constă în aplicarea unui procedeu arhaic. Există linii în pictura lui Ganguin cari nu sunt nici figurative, nici nu posedă o complectă motivare plastică, degajând un problematic de calambour. Acelaș spirit de rebus, care îl face pe Europeanul intrigat să se întrebe: un zeu Maori, de exemplu, sau Tetzkatlipoca ai Aztecilor, de ce are patru linii orizontale pe piept? Par a corespunde misterului unei credințe sau a unui rit necunoscut. Procedeu nu e tocmai pitoresc, dar nu trebuie să uităm că Ganguin n'a fost numai un pictor, și interesul operei sale deosemeni, nu e un interes pur pictural. Pictura, pentru Ganguin, e numai un instrument incidental, prin care a încercat să se delibereze de tirania unei viziuni imperative, până când însuși stătea pe gânduri, dacă se imprimă sau nu prin pictură, cele ce are de spus. Poate nu e potrivit să-l clasăm între pictori, ci între acei creatori de geniu, ale căror opere nu se pot desprinde complect de creatorul lor, deoarece, oricât de complexe și superioare ar fi, nicio dată nu pot echivala cu realitatea din sufletul lor, mijloacele tehnice fiind restrânse față de o vastă viziune lăuntrică, și pe care nici-o împrejurare a vieții n'o va putea ridica la o complectă transmisibilitate. *Olga Caba*

Jucării

„Odată cu înțelegerea gingașului folos a ceea ce n'are vreun folos, omul intră în împărăția artei“
Okakura Kakuzo

Nu aş putea spune cât timp a trecut de atunci. Dar mă gândesc că înțelegerea abia putu să mijască în mine pentru poveștile milostivului meu bunic, iar măcăcăitul meu era priceput numai de găinile și porceii din ogradă.

Bunicul venea șontăc-șontăc cu mantaua pe umeri.

(Era șonț, sărmanul, și tare arțăgos). Se auzia din capătul grădinii vocea-i morocănoasă. Și, cum de stau și mă gândesc, aș vrea să prind una din sosirile sale. Oricum, amintirile mi se afundă într'un șir veșnic de sosiri, toate cețoase, de toamnă, toate copleșite de dorința sură a unei împliniri apropiate.

Îl iubeam.

În ziua aceasta de amintiri îl mai iubesc încă.

Îl iubeam, căci din nebăgarea de seamă a celorlalți, ne-am deprins noi doi; el bătrân, neputincios, lăsat cu dispreț în pace să șadă toată ziua pe tandur; eu, prea mic pentru a fi bun de ceva, totdeauna între picioarele birșilor de pe moșie. Eram ursiți să ne iubim...

Din vremurile acelea vechi, când copilăria mi se topia într'o lume de năluci, într'o lume redusă la o obreajă luminoasă și caldă, stăpânită de zânele cari amețiau în tontoroii și așteptau îmbătate de vorbele domoale ale bunicului, — împreună cu mine, pe divanul perpelit din odăița noastră — ca mai apoi să treacă într'un treasc la reîntoarcerea răsunătoare a slujilor dela aratul tomnatec, mi-a acățat bunicul o torbă de suflet și mi-a așezat în mânuțe un topuz să stăpânesc inimile și firele tuturor jucăriilor, basmelor, și apoi să stăpânesc amintirile buimăcite și prăfuite de învățătură și timp.

Era o lume încremenită de frumusețile sale. Bolta era ținută curat și se zugrăvea regulat la Crăciun și la Paști cu albăstriu, ca stelele să licărească mai cu viață. Soarele se scula în fiecare dimineață, zâmbind de frumusețea visurilor sale și se scâldea cu bunăvoință în inima și ochii oamenilor; câmpiile se topiau de sănătate, parfum și sevă într'un verde de smaragd. Vântul gusta flori în gură și sufla domol peste sat. Însăși viața era un cânt sonor de dragoste și visuri.

Dacă n'aș fi fost somnoros, îmi spunea bunicul, aș fi văzut în zori de zi cum vracii își ridică scările lor, urcându-se în văzduh, până hăt! dincolo de nori; lipeau ori ștergeau câte o stea de pe peretele cerului, după cum năștea ori murea cineva.

~~Dar, vai!~~ Într'o zi văicăreala vâjuji în vâjoju, negru peste veselia și liniștea senină a lumii și copleși mințile...

Floarea vecinului era mai frumoasă și eu am furat-o.

Din cerul colorat și curat, cu stelele vii și soarele vesel se frânse o bucățică în acea urgie; o bucățică ce frământase într'o ninsoare strălucitoare și se așezase peste sufletele noastre mânjite de pizmă. Acum, când Sfântul Nicolae și Moș Crăciun își așează pe furis darurile lor, par'că strălucirea ei ar pătrunde prin plictiseala noastră, topindu-ne murdăria într'o tăcere mirată, resemnată.

*

Multora le place să spună că azi copiii nu mai au dragoste pentru jucării.

Oare să se fi stârpit din sufletul copilăresc acea frământare în neștirea cauzelor, dornică de a înfăptui, de a rezolvi o lume de bănueli?

*

Jucării, — încercări gingașe de împliniri și cuceriri. Inchinări către frumos în freamătul întâmplărilor de rând ale netrebnicilor vieții de toate zilele. Cultul lor e igienă, căci silește la curățenie; e economie, căci arată odihnă în simplu și eștin; e artă, căci e închinată frumosului. Ele au pătruns de-o potrivă în pompa iatacurilor boerești și în sărăcia cocioabelor țărănești. Și în modestia lor umitoare se lasă strivite cu o nepăsare chinuitoare.

*

Amintirile jucăriilor în majoritatea lor se pierd în necunoscut. Tragedia istoriei jucăriilor e peste tot aceeași. Făcute din lemn, plumb, tinichea, ceară și hârtie, sunt nu numai fragile, dar sortite pieirii. În toată lumea și în toate timpurile vedem acelaș lucru. E un miracol cum timpurile piramidale ale faraonilor ne-au scăpat din sombritatea lor o dără plăpândă a artei copilărești. Mă gândesc la dospitoarea de pâine păstrată în British Museum. Nu mai puțin minunată e conservarea — mai recentă — a jucă-

riilor, căzute în decursul vremurilor, din șatrele vânzătorilor de pe malul Senei în apă. Italienilor le face cinste dragostea lor pentru piațele carnavalurilor și nu mai puțin e de invidiat delicateța germanului rigid, care traversând prin al său „Deutsches Museum” se oprește cu evlavie resemnată în fața ostașilor stângaci de plumb, a străbunilor săi viteji.

„Odată cu înțelegerea gingașului folos a cecace n'are vre-un folos, omul intră în împărăția artei”.

*

Dacă ar fi locul ne-am putea întreba despre soarta jucăriilor românești. Muzeele noastre oare de ce nu suzită înveselite de lumea poleită a balaurilor, a zânelor și a păpușelor?

Jucăriile țăranilor sunt gemenii literaturii, muzicii și ai țesăturilor populare. S'au născut din aceeași mamă. Obişnuieți a vedea lumea simplu, adevărat și senin; lipsită de broderii, cultură și flanș, jucăriile lor sunt cele mai sincere. Din castane și bățigăse, o căruță. Din cucuruz, o ceteră. Din soc, o pușcă de apă. Ce dibăcie, cât spirit inventiv și câtă economie. Iar dacă pentru prima oară se aprinde în sufletul lor dorul de a făuri om și a-i da formă, mișcare și linie, de pe gunoștea satului își aleg cărpe colorate pentru a creia o lume de basm.

Cine se apropie de acești copii, de ființa lor subtilă, cine vede în ei ceeace, în sărăcia și murdăria lor, e artă, izbucnind nemijlocit din adâncul sufletului lor?

Dacă ne-am da seama și am pătrunde mai profund în amănuntele gândurilor lor, am găsi poate unele îndrumări spre o artă decorativă!?

*

Tragicomedia jucăriilor constă în faptul, că praful uitării le acoperă înainte de vreme. Când mă gândesc cât de stângaci își arată dinții păpușa acolo undeva, pe un dulap în anticameră; oare nu sunt visurile tinereții noastre, visuri neîmplinite, prin neîmplinirea lor, veșnic actuale?!

Romantismul de după războiu a înflorit într-o singură dorință: căutarea formelor primitive. Din an în an, dispoziția artistică ia un alt nume: oceanic, ... surrealism ș. a. Ritmul veșnic al sufletului dela căutarea formelor simple la și mai simplu. Dela interiorismul sfânt, la purismul infinit, care nimicește totul ce era palpabil în lumea formelor. Iată cum s'a scormonit la suprafață jucăriile în acea puritate strămoșească, în care trăiesc numai pe planul amintirilor.

*

Oameni și timpuri când își scotocesc amintirile, revin la neîmplinirile copilăriei lor. Am spus la început, că din timpurile când bunicul mi-a așezat în mânuțe un topuz, stăpânesc inimile și firile tuturor basmelor și amintirilor buimăcite de învățatură și timp. Să nu vă fie deci cu supărare, dacă Vă rog o clipă să ne unim într-o tăcere comună, resemnată și să ne întoarcem mirați către puritatea neîmplinirilor copilăriei noastre.

Raoul Șorban

Vreme tăcută de iarnă

*Vremea 'ntinde plasă de tăceri pe ramuri de copaci,
Și înșiră vată pe frânghii de eter;
Vremea mă 'ngenunche, să mă 'nalt la cer,
Și-mi trimite vești, pe aripi de gândaci . . .*

*Om, oricât ai vrea să umbli, n'ai să întâlnești pe nicăeri
Pe cărările de pânză albă, neatinsă
De sub bolta 'n cercuri mari întinsă —
In această zi de sticlă, ca și 'n cea de eri . . .*

*Vremea îmi întinde, larg, năvodul, să mă'nțepe cu urzici,
Să îmi scalde trupul în arame, melodii;
Vreme înghețată, care treci și care vii
Spune-mi, până când vrei să mă fii aici? . . .*

Petre Pascu

Mărturisire în câmp

Câteodată îmi închid traiul în paranteză, și scriu.
Pe cer îmuguresc flori de lapte din umbre de capricorn
Poemele vin ziceri așezate pe toc. Și gând viu
Îmi sună metalic în vorbe cu grav ecou de corn.

Culeg diminețile în traistă de imagini și cerneli.
Boii au luat satul în spinare și rodul în plug
Zorii alunecă (sânii pe nori) în vrafuri de sineli
Pădurile, sub bicele de soare îmbătate fug.

Rustic îmi plimb neliniștile într'o alăută
Și sorb paharele trăirii mele, nu pe câmp,
Îndrept sub apele de proaspăt aer, salcia trupului știută,
Și 'ncelec pe cuvinte ca'n oblânc.

Ștefan Baci

Întrupare

Uneori, stelară taină,
În vârtej de gând haotic,
Îmi apari, ca printre neguri,
Catedrală 'n stilul gotic.

Alteori te văd pătrată
Basilică 'n muchi masive,
Sub cupole arcuite
Pe vitraiuri și ogive.

Prin cristalele străpunse
De vâlvorile solare
N'a rășfrânt Hagi Sofia
Cetini de minuni mai clare.

Mânz sub lăncile luminii,
Sufletu-mi atunci tresaltă
Că-i zâmbește câteodată
Cremenea cioplită 'n daltă.

Dar te vreau bisericuța
Satului valah ce-și suie
Neîntrerupt spre cer tămâia
Cu mireasmă de gutuie.

Meșterul naiv pe vremuri
I-a 'mplântat pe-o dâlmă lemnul,
Inima și-a pus-o 'n ziduri...
Și-a rămas în lume semnul...!

Teodor Murășanu

Carnet

Detașări de imagini.
Din revista Nyugat (Decembrie):

Când vine în jurul meu primăvara de mână cu zilele ei calde,
privindu-mă ca o familie cunoscută,
iau pe rând și întorc liniștit smaralde
pe care ea mi le așează în mână, tăcută.

Illyés Gyula: Despre fuga veacurilor

Cum vara pământul doar seara
își varsă arșița zilei,
acuma la plecare, spre zările copilei
îmi bobotește din inimă para.

Illyés Gyula: Tot ce ne desparte

Revista Herald (Noembrie): cronicile într'un caustic spirit. Vlăicu Bârna — Neagu Rădulescu? Pentru proză Anton Holban a rupt o pagină din romanul „Ioana”. La poezie, în prima stampă — un bulgăr de pământ subț arșiță de lună din Crevedia, o poemă pentru umilii și o-

fensații lumii, pe care noi o stropim astăseară cu mușca-tele dela vatra noastră: „Argat“

M'am născut în șanț, dintr'un pachet
Intr'o noapte, când lătra cățelu dămăntului.
Ursitorii m'au scaldat în apa vântului
Și mi-au dăruit o cămașă făcută dintr'un șarvet.

Mi-aduc aminte: mă creștea o cocoană
Săraca! vedeam dă flori și dă niște vite...
Dar i-a sosit și dâșii ceasu să se mărite
Și boeru m'a luat la goană.

Am slugărit la popi, la cărciumari, la un muscal.
Pă mamăligă și'mbrăcăminte - altfel nu se putea.
Și când mă bătea câte-un stăpân și mă zgornea
Ef, plângeam pe găurii unui caval...

Doamne, pupa-Ți-aș tălpili Tele, cât chin!
Câte ape-am trecut! Căine flămând, câte sloate nu m'au bătut!
Că mă culcam pă lângă uluci: velință - cerul, pulbere — așternut!
N'am fost dat la carte, dar mi-arătase cocoana cum să mă'nchin.

Stăpân Bun care zice că ai griță dă toate - până și de o ceapă,
Mult mi-e dragă fata rumânului dar, de, sânt venetic și sărac.
Arată-mi-te sara 'n porumburi și povățue-mă cum să fac?
Că ți-oiu slugări, Domnicule, pă lumea ailanta dageaba.

Amvonul de azur e numele unui lustruit volum de scrisuri rodite dintr'un material plastic inconsistent pe un „tremurat plaiu de vis“ — cum ar scrie Ion Barbu, în care palpita o inspirație eterată de poet tradiționalist. Dl. Gherghinescu-Vania face parte din familia autohtonă Crainic-Pillat-Voiculescu, ucenicind la zeii de artă etnici, adoptați de revista *Datina*, până ce Al. Dima și-a tras sabia împotriva ideologiei dela Gândirea. Psalmii scriși în Amvonul de azur pălpăie de o liniștită frumusețe, semn că altoirea cu spiritul ortodox n'a fost nefastă. În definitiv cine poate să interzică febrei creatoare acest regn? Unghiul criticei e rășghinat când se aplică versului din planul unui raționament impur, premisele nu estetice. Singurul blazon e talentul. Numai o critică obtuză delimitează fondul poemei la raza unui cerc înscris pe un gust personal, pe o geografie de provincii preferate sau nu. Eu îi reproșez Dlui Gherghinescu-Vania nu nota se-rafică a poemelor, ci faptul că intensitatea simțirii îi este ades rarefiată de lipsa de consistență interioară a versului. Acolo unde simțul critic îi cimentează arhitectura fragilă a compunerii, versul scuturat de pulbere și desorbit de câteva moduri streine, mai pronunțat accentul Ciurezu:

Doamne, — sufletu-mi de Tine-i plin
Cum e o dumbravă de răcoare,
Cum îi plină cu parfum o floare,
Ori un bob de strugure cu vin.

(Nelihiști)

și metafora de factură Voiculescu:

Gândul — călător zgribulit și bătrân

(Presimțiri)

Aurora, cu biciu de lumină, ...
Fugărește noaptea ca pe o jivină

(Dimineață)

arată imagini ca aceea a condamnatului, care îngenunchiază la poarta închisorii, strângând pe brațe soarele de afară — sau cum acest angelic portret:

Plecat peste abisuri de lumini interioare
Poetul trist, cu somnul ciuntit de ursitoare
Ascultă melodia tăcerii cântătoare.

În pasul surd al orei vecia descifrează
Și îndurerat la față înseamnă ce visează
Cu-o mână oboșită și albă ca o rază.

(Cântăreț bolnav)

Neîndoios poema cea mai bine legată este această Des-părțire, în care intuiția unei simțiri autentice zugrăvește nostalgia din acest requiem:

Un soare ciudat se uita de-afară
La întunerecul ce năvălise 'n noi;
Ochii se priviau măriți și goi
De sub funtea modelată 'n ceară.

Ne-am prins de mâini ca de niște toarte,
Peste suflete plecați cu nesățiu,
Cu teamă de timp și groază de spațiu,
Cu priviri halucinate spre moarte...

Când am pornit, glasul tău amuțit
A încercat să mă cheme pe nume
Și chemarea aceea o port prin lume
Infaptă în inimă ca un cuțit.

Abuzul de gratuitatea lirei îl resimt multe inscripții de pe acest amvon, dar avem indicii că poetul a găsit cărarea ce duce la insula de azur esențial.

Emil Giurgiuca

La expoziția italiană de artă futuristă care stă deschisă la Roma, arta românească e cu succes reprezentată de talente viguroase: M. Constantinescu, Doicescu, Marcel Iancu, Maxy, Milița Pătrașcu, Tania Septelici, Marg. Sterian. Pentru futurism această ocazie de manifestare înseamnă o adevărată sărbătoare. Cel care a inaugurat expoziția, poetul academician Filippo Tomasso Marinetti, a ținut, între altele, să-și exprime admirația și respectul pentru tinerii futuristi români, la cari remarcă multă forță creatoare și entusiasm cald față de noua mișcare revoluționară. În câteva substanțiale aprecieri, protagonistul futurismului îi precizează atitudinea: năzuința de-a rupe cu trecutul, renunțând la tradiție și la sentimentalismul romanțios, de a-și alege alte surse de inspirație: energia, violența, viteza, mașinismul etc. Spre deosebire de arta „passatistă”, arta futuristă nu e o „reproducere fidelă” a unui lucru în toate amănunțele lui, ci a senzației pe care o încearcă artistul; e ideea, schema a ceea ce există în realitate. Artă futuristă e înainte de toate „sintetică”. E arta mișcării, a vitezei nebune a veacului; aparține unor oameni grăbiți ca civilizația cu ale ei mașini. Futurismul dinamist și mecanicist stigmatizează de minune specificul timpului nostru; și întru atâta e o funcție socială. Incoronarea năzuințelor lui spre universalitate e simultaneitate, încercarea de a cuprinde întregul cosmos în câteva linii. Purismul futurist a stârnit o avalanșă de controverse; a fost primit cu entusiasm de elementele „moderniste”, și vehement combătut de tradiționaliști. Lupta dintre „arta pură” și „arta passatistă” se duce și azi cu tenacitate. Dar pretenția futurismului de a reprezenta arta viitorului se pare că nu mai subsistă; e și el o fază în devenirea artei, o îndrăzneală evadare din cadrul trecutului. Și nu peste mult, poate, va părea o formă inactuală, „passatistă”, trecând în domeniul muzeului.

Roma, 1933

I. I. Russu

François Mauriac, celebrul romancier analist, a fost ales membru al Academiei franceze. Toate lucrările sale prezintă probleme interesante de psihologie individuală sau socială. Conflictele vieții omenești și, în special, sbuciumul credinței, alcătuiesc tema sa predilectă. Afară de capodopera sa, „Le baiser au lèpreux”, noul academician a mai scris: „Fleuve de feu”, „La chaire et le sang”, „Génitrix”, „Le désert de l'amour”, „Thérèse Desqueyroux”, „Destins” și „Quelques Coeurs inquiets”, ultima scriere fiind o serie de eseuri de analiză religioasă. André Champeix, care l-a primit pe noul academician, a avut în discursul său câteva caracterizări fericite: „prinț furtunos al neliniștilor infinite”, „mare specialist al ispitelor”, etc. Fr. Mauriac a urmat, la Academie, lui Brioux.

Romul Demetrescu

Sculptorul Ion Vlasiu a pornit din vremuri cu dorul copleșit de somn. Pe lângă ce trecea, se imprima sur; strigătele se innăbușiau într'un zumzuit surd, poate astrele impuneau un colorit mai vioi, dar până a băga de seamă se măcinau în somnolența copleșitoare. Presimțea totuși o cauză care cristalizează luciu, pur; lenea stârpea însă orice bănuială de luciditate. Imprejmuirea se confunda. Noaptea, ziua, sezonurile nu mai erau nici noțiuni; se scurgeau, se egalizau fără efort, calm. Ca o reminiscență căuta linia, dar împrejurimile se materializau în curbe puțin ritmate. Atunci și-a închis simțurile, căci totul s'a penetrat în el, iar interesul se sfârșise. Fără a voi altceva decât eternul, tânguia cu dorul copleșit după somn; ritmul svârcoli cu moliciunea egalizării tot mai slab conturat. În neștiință, fără a prevedea, fără a lămuri, cu fiecare mișcare dintru început, își țesea așternutul veșniciei

cu ițele universului. Gămălia se frângea, se rostogolea în tovărășia susuiturilor învinse. Infăptuit, cu regretul celui ce se îndeplinește, se târă în așternut cu clipa de luciditate, emanând victoriei.

Raoul Șorban

Lerui Ler, Florile dalbe, Lilioară... Odată pe an se deschide ușa zăvorită a celui fără moarte suflet popular, strălucind în toate comorile jarului. Noaptea acesteia îi șade bine să vie cu ninsoare și cu întrezăriri de stele, cu țurțuri de cristal la streșini și cu flori de bură pe pereți. Și ca într'o nepătrunsă de minte erupție de taine descuiate, țara se împânzește, toată, cu undele eterice ale unor melodii vechi, cât însuși poporul, dar proaspete, totuș, ca sufletul lui. Printre fulgii de nea, printre strunele metalice de crivăț, ca într'o nordică, dar luminoasă mitologie, ele se împletesc și ard cu flăcări de rubin, răbufnesc de pe scumpe și nevăzute comori. Cuvintele delicate, abrupte, brodate pe-o sonoră și nesfârșită gamă, naivă și fragedă, ca înseși sunetele elementare, ca miresmele vegetațiilor crude, — miraculos tunel deschis într'o noapte pe an, cu intrare în milenara criptă a alchimiei de închipuiri și sentimente etnice... Senine și nevinovate, textele-melodii, purtătoare de șarade și enigme lexice, uneori se incumetă până la marginea feeric iluminată și uruitoare a mașinilor. Dar repede se refugiază în întunec și făcere de munte. Îți fac impresia unor ființe paradisiace, ale căror năluci le surprinzi aievea pe zăpadă. Ochii reflectoarelor cu tensiune a mii de wolți, câteodată le urmăresc, ispitiți din te miri ce curiozitate stearpă. Apoi se reîntorc de grabă să-și numere loviturile de mecanisme tâmpo. Iar colindul, de jur împrejur, își continuă anuala și incomparabila liturghie de simboluri. În mușenia miezului de iarnă, în mijlocul cutropitoarelor înfloriri de bură și amorțire, tu să cânti de floare dalbă, de lilioară și de crengi delicat întinerite, e o dovadă de robustă și nepătrunsă sănătate sufletească. Fericită lume, în care încolțesc și cresc astfel de muguri. Eu mă închin ei, cu Lerui Ler, cu Florile dalbe și cu Lilioară...

Urmărind cu ochiu atent cercurile de acensiune ale spiritualității românești, cu neputință să nu i se observe răsucirile frumoase spre înălțimi stelare. Înainte cu numai un mănunchiu de ani, generații întregi își epuizau eforturile în admirații pentru o lume statică a vrăstei de fericite plăsmuiri. În mijlocul cortegiului drag de ființe ireale, care ne-au populat împărăția imponderabilului, se conturează, desigur, fața cea mai simpatică, a legendarului Moș Crăciun. Icoana lui, amestec divin de consumată bătrânețe fizică și eternă tinerețe sufletească, ne-a dat o admirabilă autoapoteozare, călită în flăcările unei sensibilități de milenii. În raionul aspirațiilor religioase, apropierea de nesfârșirea divină, Moș Crăciunul nostru, așa cum i se desenează chipul din toate colinzile, fără îndoială, e o etapă în drumul cu urcușuri fără margini. Reflexiile țâșnite de sub condeee, cu fiecare aniversară, ne rămâneau hipnotizate de luminosul surâs al acestui personaj mitic. Deplasarea punctului de înălțime, spre o altă etapă a altor culmi azurice, s'a făcut pe neobservate, fără abrumperi, fără sdrucinări de echilibru. Ne-am pomenit, câte puțin, respirând un aer al altor orizonturi spirituale, unde jocul cu abstracțiunile a devenit ceva tactil și familiar. În jurul aceluiaș Moș Crăciun, gândirea românească susține astăzi cu ușurință conversații subtile între noțiuni cu domiciliu interspațiale, și despre o iesle ridicată acum pe-un pedestal de uluitor cosmos, undeva între zenit și nadir. Generația contemporană, crescută organic pe alvia fericitei tradiții, manuează abstracțiunile gândului fără prihană, tot așa, cum odinioară, jucăriile dragi, strecurate la căpătâiul patului de către o mână iubitoare în veghea lui Lerui Ler. Superbă și încântătoare distanță parcursă dela Moș Crăciun la Logos...!

Primii fulgi de zăpadă... Strașnica draperie de deasupra, mută și incoloră, s'a clătit de-abia, și de sub ea, ca printr'o bănuită sită de mătăasă, au prins să se cearnă peste lume miriade de steluțe albe. Feeric vifor de nisipuri albe. Uluitoare dansuri de floricele imaculate.

Uneori par o înnebunitoare scuturare de petale din invizibilii crini ai cerului, alteori, cutropitoare roiuri de fluturași, dintr'o gălgâitoare și ineputabilă dăruire... Copilași violent îmbucurași se alungă după fulgii mai gras înfloriți, se lasă să li se așeze pe ochi, pe frunte, pe buze, în chiote de plăcere. În ochii îndelung mirați stăruie a nesfârșire o priveliște divin de albă. Pomii, tufele, parcul, casele, cu toatele, par'că s'ar fi primenit în iperbolice horbote de spumă. Sclipsesc, delicate, în luciri de metal mincinos, noianuri de stelute, aninate, mute, prosfoiate, într'o iluzie de scormonitoare tinerețe. Privesc transfigurat această metamorfoză a lumii, gigantică în deslănțuire, dar încăpătoare totuș, întreagă în inimă-mi, și nu mai mă satur de îmbătul ei. Sfânt și fragil miraj de splendori hibernale! Ispititoare nălucă a iernii, cum te-aș închide în suflet, să te am și să te simt aproape și neîrcetat, cu mireasma ta rece, tăcioasă! Imaculate frumuseți jăruitoare de dorinți și de viziuni neconturate, când mai mă veți îmbăta, cum astăzi, cu frăgezimea primilor fulgi de zăpadă! ?

Teodor Murășanu

Primim cu nestăvilită îmbucurare numeroase reviste surori, trimise din tot atâtea oaze ale țării, cu preocupări pentru literatură și spiritualitate. Momente de colcovii cu intimități scumpe. Columbe cu ramul verde, vestitor de primăveri fără moarte. Asidui și grijulivi, le urmărim paginile cu mireasma cernelurilor, adumbriți sau iluminați, precum dăm de firicelul de metal prețios sau numai de straturi de sgură masivă și supărătoare. În loc de frunte trebuie să punem revista „Azi”, cu occidentala ei prezentare. Nu pentru onoarea ce ne-a făcut, reproducându-ne în numărul său recent, eseeul „Dante vivo”, al prietenului nostru Grigore Popa, ci pentru ținuta ei de elită. Într'adevăr, revista aceasta a canalizat spre paginile sale aproape toate condeele tinerei gărzi de scriitori bucureșteni. Noi întrezărim o zi, nu prea îndepărtată, când primatul noilor creațiuni literare românești îi va aparține, indiscutabil. „Stilet” dela Brăila, (Nr. 2), în sbenguirile-i de eruptivă adolescență, nu-i o atitudine care șade rău totdeauna. — „Lanuri” (Mediaș, Nr. 3), aduce ceva din liniștea și foșnetul câmpului de pe cursul moale al blondelor Târnave. — „Libertatea” (București), în problemele noi și adânci, pe care le luminează număr de număr cu documentată și impunătoare cunoștință a lor, se înalță ca o columnă peste toate publicațiunile noastre similare. — „Vremea” (anul VI, Nr. 315), e un strălucit caleidoscop hebdomadar, cu răsfrângeri în toate domeniile vieții intelectuale. „Societatea de Mâine”, în aceeaș haină îngrijită de însuflețirea directorului ei, I. Clopoțel, în anul al X-lea, aduce, totuși, cu sine o nu știu ce oboeală. Un deceniu în viața revistelor noastre e un termen fatal. — Nici SO₄H₂ (T. Măgurele), nu scrie numai lucruri pentru care să fie privită peste umăr. Reținem din Nr. 6. multe imagini captivante, precum și frăgezimea din „poema pentru o fată”. — O vorbă de meritată simpatie trebuie să spunem și despre „Progres și Cultură” (Tg. Mureș), care a grupat în jurul său pe intelectualii Mureșului superior, și care, ajunsă la al 2-lea număr, dovedește că s'a devotat unei munci nobile. — De unele dezluzii încercate însă ne răsbună „Brașovul Literar”, (An. II, Nr. 13). Ne-a venit în casă cu mult luminiș de cer și cu mult aer de munte. Din materialul bogat remarcăm șarja: „Disperare sau lașitate” de I. Focșeneanu, bucățile „Manevrele de toamnă” și „In slujba publicului”, scrise cu nerv și cu talent. Reținem frângerile de cristal cu irizări de surprinzător și inedit românism în „Virginiaia” lui E. Giurgiuca, sau icoanele de simbol din „In sus” a lui I. Focșeneanu. La cronici, Cincinat Pavelescu, pe marginea „Antologiei de epigrame românești” a lui N. Crevedia și Calotescu, face o magistrală expunere a acestui gen în literatura universală. Merită toată atențiunea și celelalte comentarii îngrijite, împreună cu prețioasele însemnări cu care se încheie acest număr, în condițiuni tehnice excelente, al confratelui brașovean.

Silviu Bardeș

abecedar

Revistă Literară

Redacția și Administrația: Teodor Murășanu, Turda, Piața Regina Maria, 2

ABONAMENTE: 1 an,	—	—	—	120	Lei
Abonament de sprijin,	—	—	—	500	Lei
Elevi de liceu (cel puțin 5 ex. pe o adresă) 1 an,				80	Lei
Exemplarul,	—	—	—	3	Lei

REDACTIONALE: Domnii autori precum și edituril sunt rugate să ne trimită exemplare din lucrările lor pentru eventuale mențiuni și analize.

Revistele și publicațiunile periodice similare, cărora le merge „abecedarul”, sunt rugate să ne onoreze cu schimbul Cluj / Central University Library Cluj

În aranjarea materialului din corpul revistei ne putem conduce numai de necesitățile tehnice tipografice și de nici o altă considerație.

Manuscrisele primite, dacă întrunesc condițiile de publicare, apar în ordinea intrării și în cadrul spațiului disponibil.

Prietenii revistei noastre sunt rugați să pretindă **depozitarilor** să ne expună la loc vizibil **afișele cu sumarul**

Revista „**abecedar**” e răspândită de Librăria Domnului Virgil Montăureanu, „Cultura Poporului”, din B-dul Academiei, la toate celelalte librării mari din Capitală

„Abecedarul” va face minuțioase recenzii tuturor cărților și revistelor trimise la adresa redacției noastre.

AM PRIMIT LA REDACȚIE:

dela 7—20 Decembrie 1933

Cărți

I. Peltz, *Calea Văcărești*, roman, 2 vol. Editura Națională, București, 1933.

N. I. Bontas, *Vestigii*, versuri, 36 pp. București, 1933, Lei 60.

C. Argintaru, *Agonia Soarelui*, versuri, 160 pp. Edit. Hyperion, Cluj, Lei 60.

Reviste

Azi, București, An. II, Nr. 4, (Noembrie—Decembrie 1933)

Progres și Cultură, Tg. Mureș, Anul I, Nr. 3.

Libertatea, București, Anul I, Nr. 23.

Marianistul, Blaj, Anul I, Nr. 2.

Viața Literară, București, Anul VIII, Nr. 150.

Vremea, București, Anul VI, Nr. 317.

Hotarul, Carei, Anul I, Nr. 15.

Cinel - Cinel, Craiova, Anul I, Decembrie 1933.

Omega, Buzău, An. I, Nr. 1.

Graul Satelor, Galați, Anul I, Nr. 7, 1933.

Orientări, Moinești, Anul II, Nr. 11 (Noembrie), 1933.

România dela Mare, Constanța, Anul I, Nr. 2 și 3.

✓ Alte Zări, publicație bilunară, Cluj, An. I, Nr. 1 și 2.

Pásztortűz, Cluj, Anul XIX, Nr. 20, 21 și 22.

SO₄ H₂, Turnu Măgurele, Anul II, Nr. 7—8.

Gând Românesc, Cluj, Anul I, Nr. 7.

Alfa, Iași, Anul I, Nr. 3.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

abecedar

An I. Nr. 33—35

21 Decembrie 1933

SUMARUL

<i>Emil Giurgiuca,</i>	Seară de Crăciun, Beție
<i>George Boldea,</i>	Fecioara de zăpadă
<i>Grigore Popa,</i>	Inchinare Duminicală
<i>M. Beniuc,</i>	Documente pentru istoria lui Solomon Bogdan
<i>Radu Brateș</i>	Ingerul Morții
<i>Radu Gyr,</i>	Cărare
<i>Romul Demetrescu,</i>	Emile Meyerson
<i>Ion Focșeneanu,</i>	Fulgi
<i>Pavel Nedelcu,</i>	Stih de veghe
<i>Olga Caba,</i>	Paul Ganguin
<i>Raoul Șorban,</i>	Jucării
<i>Petre Pascu,</i>	Vreme tăcută de iarnă
<i>Ștefan Baciū,</i>	Mărturisire în câmp
<i>Teodor Murășanu,</i>	Intrupare

CARNET

Emil Giurgiuca (Detașări de imagini, Herald, Amvonul de azur), *I. I. Rusu* (Expoziția de artă futuristă), *Romul Demetrescu* (François Mauriac), *Raoul Șorban* (Sculptorul Ion Vlasiu), *Teodor Murășanu* (Lerui Ler, Dela Moș Crăciun la Logos, Primii fulgi), *Silviu Bardeș* (Reviste).

Coperta:

Gravură în lemn după I. V. Anestin

Bibliografie